

Лясківська Т., Коновальчук І.М. ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ // Майстерність комунікації у мистецькій і професійній освіті: збірник наукових праць / за заг. редакцією Н.Є. Колесник, О.М. Піддубної, О.М. Марущак. – Житомир: ФО-П «Н.М. Левковець», 2020. – У 2-х ч. – Ч. II. – С. 170-173.

Лясківська Т.,
студентка 32 групи ННІ педагогіки
(Житомирський державний університет імені Івана Франка);

Коновальчук І.М.,
кандидат педагогічних наук, викладач кафедри англійської мови
з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ

Актуальність проблеми. Казка – це невід’ємний елемент у вихованні дітей. Вона доступною мовою навчає дітей життю. Діти беруть із них багато корисних для себе знань – перші уявлення про час і простір, про зв’язки людини з природою, та предметним світом. Казка дозволяє дитині вперше відчувати хоробрість та стійкість, розрізняти добро та зло.

На думку В. Сухомлинського, казка – це активне естетичне мистецтво, яке охоплює всі сфери духовного життя дітей: розум, почуття, уяву та волю. Казковий жанр розвиває мислення кожної дитини, сприяючи створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі.

Казка оволодіває почуттями дітей, тому що через казку діти пізнають світ не лише розумом, але і серцем. «Діти розуміють ідею лише тоді, коли вона втілена у яскравих образах. А казка – це благородне та ніким незамінне джерело виховання любові до Вітчизни». На думку педагога, музика, уява, казка та мистецтво допомагають дитині розвивати свої духовні сили, особливо велике задоволення у дітей викликає прослуховування казок та музики казкового характеру.

Вивчали проблеми виховання дітей казкою педагоги: І. Каїров, С.Литвиненко, Н. Міронова, Ю. Ступак, Л. Фесюкова.

На початку минулого століття багатоаспектний світ казки стає предметом психолого-педагогічних досліджень Т. Алієвої, Є. Аркіної, А. Виноградової, Л. Гурович, М. Кашиної, Т. Морозової, А. Орлова та ін. Так, велику увагу казкам як жанровій творчості та засобу виховання школярів приділяли Н. Бібко, Р. Бутова, С. Дорошенко, Н. Ігнатенко, І. Корнійчук, М. Кубинський, Г. Олійник, В. Пабат, В. Сиротинко, С. Тищенко, Г. Чуйко та ін.

Мета статті полягає в тому, щоб виявити та дослідити виховання молодших школярів засобами української народної казки.

Основна частина. Неможливо уявити дитяче мислення без казки, живої, яскравої, яка засвоюється свідомістю, почуттями людини, як певної сходинки людського мислення. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. І не тільки пізнає, а й виражає своє ставлення до добра і зла, відгукується на події і явища навколишнього світу. З казки черпаються перші уявлення про справедливість і несправедливість. Казка виховує любов до рідної землі, вона є творінням народу [3, с. 7].

Термін «казка» походить від слова казати (казки розказуються). За часом виникнення, казки належать до найдавніших форм народної творчості. У казках знайшли відображення життя й погляди народу від найдавніших часів до наших днів. У казці виявляються потреби людей у щасті, достатку, благополуччі, мрії про непереможність добра та правди; відображаються особливості народної психології та господарських процесів, світогляд народу, його мудрість і оптимізм, морально етичні й естетичні принципи і традиції, педагогічний геній, багатовіковий досвід виховання підростаючого покоління.

Одним з актуальних завдань сучасної педагогіки є формування пізнавального інтересу учнів як дієвого мотиву навчальної діяльності, що активізує інтелектуальну діяльність. Визначено, що дитина в стані інтересу засвоює матеріал швидше і міцніше. Від того наскільки свідомо, творчо, з бажанням навчатимуться діти залежить в подальшому їх повноцінний розвиток, успішна адаптація в соціум, тому розвиток пізнавального інтересу є завданням, яке повинне бути першочерговим протягом усього навчання [2, с. 36].

Казка розвиває творчий потенціал, фантазію, уяву і співчуття учня. Вона формує у дитини на все життя основи поведінки і спілкування, навчає наполегливості, терпіння, вміння ставити цілі і йти до них. Слухаючи казки, діти накопичують у підсвідомості механізми вирішення життєвих ситуацій, які за необхідності активізуються. Розповідаючи і читаючи казки, ми виховуємо дитину, розвиваємо її внутрішній світ, даємо знання про закони життя і способи вияву творчості та кмітливості

Вона є хорошим матеріалом в плані пізнання навколишнього світу. Адже саме казка доступно виховує, знайомить дитину з навколишнім світом, добром і злом. А якщо в неї внесені певні природознавчі знання, поняття про взаємини живих організмів між собою та з навколишнім середовищем.

Народні казки виникли у результаті тривалих спостережень за життям і поведінкою різноманітних представників флори і фауни. Багато з них повчають дітей бережливо ставитись до живої та неживої природи та наділяють персонажів мудрістю, силою, повагою. «Справедливий вуж», «Як лисиця чоловіка багатим зробила», «Як соловейко чоловіка розуму навчив», «Як пес врятував господаря від смерті», «Чудо-груша», «Про дідову та бабину дочку».

Наприклад, казка «Справедливий вуж» починається словами: «Вужа не треба ніколи турбувати й заважати йому: не займай його, то й він тобі нічого...» Народні казки, в яких зображено протилежні типи ставлення людини до природи: чуйне та лагідне ставлення до живої і неживої природи та корисливе ставлення, повчають молодших школярів. Наприклад: «Про дідову дочку та бабину дочку», «Про бідного парубка і царівну», «Чудо-груша» та інші. Використання таких казок дає змогу показати учням, як герої дбайливо та бережливо ставляться до живих істот і до неживої природи, винагороджуються щастям, добробутом, повагою людей і, навпаки, коли герой ставить на перший план свої корисливі інтереси, не звертає уваги на потреби природи, його спіткають невдачі, розорення, зневага громадян і навіть смерть. Особливо близькі й зрозумілі дітям казки про тварин. Ці казки впливають на формуванні характеру, високих моральних якостей дитини, розширенні їх світогляду. Такими казками є, наприклад, «Рукавичка», «Солом'яний бичок», «Півник і котик», «Лисичка-сестричка і вовк - панібрат».

«Казки доносять до серця і розуму дитини могутній творчий дух трудового народу, його погляди на життя, ідеали, прагнення. Казка виховує любов до рідної землі вже тому, що вона - творіння народу», - писав В. Сухомлинський. Педагогічне значення народних казок про тварин високо цінував І. Франко. Видаючи збірку «Коли

ще звірі говорили», він писав у передмові, що звідси малі читачі «винесуть перші й міцні основи замилювання до чесноти, правдомовності й справедливості, а надто любов до природи» [2, с. 74].

Використання казок в навчально-виховному процесі повинно займати одне із центральних місць. Вони дають можливість дитині в простій та доступній формі оцінити наявні проблеми. Учні можуть почерпнути із казок багато знань: перші уявлення про час та простір, зв'язок людини з природою та навколишньою дійсністю. Казки дають можливість дитині побачити добро і зло, допомагають розширити словниковий запас, правильно будувати діалоги, роблять мовлення емоційним, образним, розвивають фантазію та уяву. Сприймання казок – особливий вид діяльності, що відображається на розвитку зв'язного мовлення.

Казки є важливим виховним засобом, виробленим протягом століть і перевіреною народом. Вони надзвичайно важливі для навчально-виховного процесу, мають вагомий педагогічний цінність. Ознайомлення учнів із казками свого народу і народів світу має обов'язково бути частиною їх навчання і виховання. Вони залежно від теми і змісту змушують слухачів замислитися, пізнавальне значення казок поширюється на народні звичаї та традиції, побут. У ході роботи над текстом казки на уроках учням необхідно давати завдання, які сприяють розумінню їх змісту, пошуку потрібної інформації та вмінню використовувати отримані знання в інших видах мовленнєвої діяльності.

Казка дає можливість вирішити кілька важливих завдань – сформувати в людині здатність до навчання, пробудити творчу силу і спрямувати її на пізнання внутрішнього і навколишнього світу. Вона пропонує і пояснює читачеві різні форми поведінки, акцентує увагу на рольових взаємодіях, індивідуальних емоціях.

Казки відображають багатовікову мудрість народу, ненав'язливо, поетично, але простою мовою передаючи свої принципи й ідеали наступним поколінням. Це найбільш комфортний для дітей спосіб знайомства і вивчення моральних норм, культурних традицій свого народу. Крім цього, казка в легкій і захопливій манері ознайомлює дітей із розмаїттям культур інших народів.

Висновок. Українська народна казка володіє невичерпним джерелом виховного арсеналу і займає особливе місце в житті дитини. Казкові образи яскраво емоційно забарвлені і довго живуть у свідомості дітей. Казка вчить дітей мріяти, підкреслювати головне, індивідуальне в образі, узагальнювати істотні ознаки, посилює розумову діяльність, формує бережливе ставлення до природи. Вивчення феномена виховного впливу української народної казки не лише на емоційно-чуттєву сферу, а й на психіку взагалі дає підстави зробити висновки про доцільність та дієвість використання кращих з них для формування культури молодших школярів.

Отже, в казках відобразилися світогляд народу, його морально-етичні та естетичні принципи, педагогічний геній, багатовіковий досвід виховання підростаючих поколінь. Саме тому казки потребують аналітичного підходу і наукового обґрунтування з точки зору жанрових особливостей та вивчення їх педагогічної цінності в плані навчання, виховання та розвитку молодших школярів, формування особистісних якостей та особистості дитини в цілому.

Список використаної літератури

1. Байбара Т. М. Я і Україна: Підручник для 3 класу. / Т. М. Байбара, Н. М. Бібік – Київ : Форум, 2002. – 176 с.
2. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Формы и методы работы со сказками / Т. Д. Зинкевич - Евстигнеева. – СанктПетербург : Речь, 2006. - 240 с.
3. Новак О. Твори-мініатюри та казки в сучасній школі / О. Новак // Початкова школа. – 2011. – № 9. – С. 7–10.

